

Студент 4 курсу
факультету менеджменту та маркетингу ХНЕУ

ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ РИНОК: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Визначено сучасний стан підприємств на світовому фармацевтичному ринку. З'ясовано основні проблеми фармацевтичного ринку України. Наведено найбільш ефективні способи подолання наявних проблем у сфері фармацевтики на території України.

Аннотация. Определено современное состояние предприятий на мировом фармацевтическом рынке. Выявлены основные проблемы фармацевтического рынка Украины. Приведены наиболее эффективные способы преодоления существующих проблем в сфере фармацевтики на территории Украины.

Annotation. The modern state of enterprises in the world pharmaceutical market is determined. The basic problems of pharmaceutical market of Ukraine are found out. The most effective methods of solving the existing problems in the field of pharmaceuticals in Ukraine are given.

Ключові слова: фармацевтичний ринок, лікарські препарати, конкурентоспроможність, генерики, фармацевтична галузь.

Фармацевтичний ринок є складним, багаторівневим, поліфункціональним утворенням зі стабільно високими темпами зростання виробництва, продажу і відповідно показниками рентабельності. Ці причини пов'язані зі специфікою лікарняних препаратів як товару, попит на який зростає незалежно від економічних і політичних чинників. На три фармацевтичні регіони планети (США, Європа та Японія) припадає близько 80 % усього ринку лікарських препаратів. Незважаючи на суттєвий розвиток Китаю, Індії, Бразилії та Туреччини, фармацевтичний ринок США залишається найбільшим у світі зі щорічними темпами зростання (понад 8 %). Частка США в глобальному фармацевтичному ринку становить 36 %, тоді як 5 років ця величина становила 54 %. Сьогодні в Європі відзначається деяке зниження темпів росту фармацевтичного ринку (на 1 – 2 % на рік за рахунок входження до нього східноєвропейських країн). При цьому Франція, Німеччина, Великобританія, Італія та Іспанія забезпечують понад 70 % обсягів продажу фармацевтичної продукції в Європі. Фармацевтичний ринок Японії, частка якого становить 13 % світового обсягу продажу фармацевтичної продукції, останнім часом росте стрибкоподібно (від 1 – 2 % до 5 – 6 % на рік). Помітними темпами розвивається фармацевтичний ринок Китаю, Індії, Бразилії та Туреччини (приріст реалізації фармацевтичної продукції становить 11 % на рік, а частка у складі світового фармацевтичного ринку – 17 %). Так, Індія сьогодні є одним із найбільших у світі виробників генериків, посідає 4-те місце за обсягом виробленої продукції, має близько 70 % світового виробництва. Передбачається значний розвиток фармацевтичного ринку Китаю, що є ініціатором сучасних технологій, у першу чергу біотехнологій [1].

Сучасними особливостями та тенденціями розвитку світового фармацевтичного ринку є: насиченість фармацевтичною продукцією; зменшення витрат на державну медицину внаслідок реформи національних систем охорони здоров'я; посилення ролі державного регулювання охорони здоров'я; збільшення витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи, підвищення ефективності виробництва та оптимізації структури витрат; створення стратегічних альянсів та укладання угод між фірмами про спільне створення ліків; розроблення лікарських препаратів з прицільним механізмом дії; широкий розвиток біотехнології, генної інженерії; створення персоналізованих лікарських препаратів; збільшення виробництва та реалізації лікарських препаратів – генериків.

Фармацевтична галузь у розвинених країнах відноситься до числа найдинамічніших і рентабельних, але водночас виступає як особливий сегмент ринку, що регулюється державними органами влади, а також контролюється страховою медициною. В останні роки фармація починає інтегруватися зі сферою медичних послуг [2].

Фармацевтична галузь посідає значне місце й в економіці України, тому що становить важливий сегмент національного ринку, багато в чому визначає національну й оборонну безпеку країни, відрізняється великою наукомісткістю й розвиненим кооперуванням.

Українська фармацевтична промисловість виробляє близько 1 400 препаратів з 3 000, що продаються в Україні.

Фармацевтичну продукцію в Україні виробляють 49 зареєстрованих суб'єктів підприємницької діяльності. У структурі вироблених субстанцій 76 найменувань синтетичного походження, а 82 – природного. Субстанції вітчизняного виробництва становлять усього 30 % загальної кількості, усі інші імпортуються з Китаю, Німеччини, Індії, Росії й США.

На фармацевтичному ринку сьогодні присутня продукція більш ніж 300 виробників із країн далекого зарубіжжя, країн СНД та Балтії, а також 160 вітчизняних виробників, серед яких 22 – підприємства, які займалися виробництвом лікарських препаратів ще за часів Радянського Союзу.

У групі провідних вітчизняних виробників лікарських препаратів (щомісячний випуск яких становить понад 5,1 млн грн – 1 млн USD) перебувають ЗАТ "ФФ "Дарниця", Корпорація "Артеріум" (ТОВ "Київмедпрепарат" й АТ

Кожний із цих гігантів фарміндустрії займає близько 10 % ринку вітчизняних лікарських засобів. Далі йде група з більш ніж трьох десятків підприємств, продукція кожного з них займає від 1 % до декількох відсотків ринку. Серед них – АТ "Індар", АТ "Київський вітамінний завод", АТ "Стиролбіофарм" та інші. До третьої групи входить більше сотні підприємств, що випускають лише по 1–2 лікарські засоби, що найбільш прості у виробництві й дешеві [4].

Щорічний ріст українського фармацевтичного ринку становить не менше 10 % уже протягом декількох років. Сьогодні на ринку із зареєстрованих лікарських засобів 34 % – препарати українського виробництва, інші – іноземного. У вартісному вираженні близько 70 % ринку займають імпортовані препарати, 30 % – вітчизняні. У пакуваннях навпаки: українські препарати – 70 %, імпортовані – 30 % [4].

На сьогоднішній день біля чверті препаратів, що споживаються в Україні, виготовляються вітчизняними виробниками, а інші – імпортуються.

Подібна ситуація на фармацевтичному ринку України може бути потужним стимулом для реструктуризації галузі, посилення конкуренції й переходу на технічні стандарти ЄС.

Процеси, що відбуваються на фармацевтичному ринку України сьогодні, знаходяться під впливом таких зовнішніх і внутрішніх чинників, як економіко-політична нестабільність у країні, відсутність реальних реформ у системі охорони здоров'я за останні 20 років, консолідація компаній-виробників, непрозорість системи реєстрації лікарських препаратів, відсутність системних інвестицій у галузь, спроби державних чиновників адмініструвати, а не регулювати процеси, що відбуваються. Ключовими характеристиками фармацевтичного ринку України, які визначають його перспективи на даний момент, є: низьке споживання лікарських препаратів на душу населення (близько 50 дол. США на рік); високий рівень конкуренції компаній-виробників лікарських препаратів при відносно невеликому обсязі ринку; дисбаланс у зростанні ринку в грошовому і натуральному вираженні; невисока частка інноваційних препаратів; низька дохідність бізнесу; відсутність державного фінансування; недостатня сертифікація виробництва фармацевтичної продукції відповідно до вимог GMP [5].

Серед ключових проблем слід звернути увагу насамперед на такі:

недосконалість законодавчої бази, що призводить до стримування розробки та впровадження у виробництво генеричних препаратів; створення нерівних умов доступу на ринок лікарських засобів вітчизняного та імпортованого виробництва; ускладнення можливостей ефективної боротьби з виробництвом та обігом фальсифікованих лікарських засобів; нераціонального використання лікарських засобів; неконтрольованого та необ'єктивного зростання цін на лікарські засоби та медичні вироби; порушень прав інтелектуальної власності;

необхідність забезпечення в Україні обігу лікарських засобів відповідно до кращих світових практик на усіх етапах їх обігу, що сприятиме: допуску на ринок України лише ефективних, безпечних лікарських засобів з гарантованою якістю; створенню мережі національних дистриб'юторів; забезпеченню розвитку роздрібною мережею аптекних закладів, приведенню їх кількості у відповідність до реальних потреб населення, зниженню на фармацевтичному ринку України кількості субстандартних та контрафактних лікарських засобів;

відсутність стимулювання вітчизняних виробників ліків до розробки та впровадження нових оригінальних препаратів та нарощування експортного потенціалу [1];

непрозорість системи державних закупівель для потреб охорони здоров'я;

значне поширення на території України обігу фальсифікованої фармацевтичної продукції;

необхідність застосування додаткових заходів для належного забезпечення потреб населення у паліативній допомозі та доступу пацієнтів до знеболюючих лікарських засобів;

відсутність розвитку фармацевтичної науки, залучення інвестицій;

проблема підготовки кадрів.

Україна має великий науковий потенціал, необхідний для розвитку фармацевтичної галузі. Розроблення лікарських препаратів здійснює ДНЦЛЗ, Український науково-дослідний інститут фармакології та токсикології, Інститут проблем ендокринної патології ім. В. Я. Данилевського НАМН України, Інститут органічної хімії НАНУ, Інститут мікробіології та вірусології ім. Д. К. Заболотного НАНУ, Інститут мікробіології та імунології ім. І. І. Мечникова НАМН України, НФаУ та інші заклади [6].

Виходячи з тенденцій розвитку політичної та економічної ситуації в Україні, з урахуванням перспектив світового фармацевтичного ринку основними напрямками й пріоритетами розвитку національного фармацевтичного ринку є:

запровадження дієвого механізму здійснення державного контролю за виробництвом, реалізацією та рекламою фармацевтичної продукції, а також за якістю лікарських препаратів у процесі їх виробництва та ввезення на територію України;

підвищення конкурентоспроможності фармацевтичної продукції та проведення раціональної фармацевтичної політики;

створення системи управління якістю всього циклу обігу лікарських препаратів шляхом запровадження вимог належних практик;

удосконалення системи державної реєстрації, зокрема через адаптацію до міжнародних норм у першу чергу європейських країн;

запровадження багатоканального фінансування фармацевтичної науки за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів, забезпечення їх раціонального використання для першочергового фінансування конкурентоспроможних наукових розробок фундаментального та прикладного характеру [7];

здійснення комплексу заходів для обґрунтування і забезпечення інформаційних ресурсів фармацевтичного ринку;

збереження та поступове зростання обсягів виручки від реалізації продукції, виробленої вітчизняними підприємствами, тому що лікарські засоби входять у групу товарів з низьким ступенем еластичності попиту;

посилення державного регулювання фармацевтичної галузі України;

встановлення обмежень на торгівельну націнку для дистриб'юторів лікарських засобів вітчизняного виробництва;

спрощення контролю за лікарськими засобами, які імпортуються в Україну.

Отже, підсумовуючи вище наведені факти, можна сказати, що хоча становище в фармацевтичній сфері України є досить ганебним відносно її закордонних конкурентів, але, застосувавши хоча б частину із запропонованих

заходів, можна підвищити конкурентоспроможність вітчизняного ринку лікарських препаратів, встановити курс на розвиток фармацевтичного ринку України та досягти рівня розвитку її світових конкурентів.

Наук. керівн. Бихова О. М.

Література: 1. Горлова И. С. Обзор фармацевтического рынка Украины по итогам 2007 года / И. С. Горлова // Провізор. – 2008. – № 8. – С. 45–50. 2. Дихтярева Н. М. Менеджмент и маркетинг в фармации / Дихтярева Н. М. Ч. П. Маркетинг в фармации. – Х., 2008. – 406 с. 3. Гасюк Г. Д. Фармацевтичний маркетинг: теоретичні та прикладні засади / Г. Д. Гасюк, Б. П. Громовик, О. Р. Левицька. – Вінниця, 2004. – 204 с. 4. Мнушко З. Н. Международный маркетинг в фармации : монография / З. Н. Мнушко, Н. В. Чмыхало, Н. М. Мусиенко. – Х., 2006. – 344 с. 5. Богатирьова С. В. Історія фармації України / С. В. Богатирьова, Ю. П. Сніжанко, В. П. Черних та ін. – Х., 1999. – 322 с. 6. Глумсков В. И. Мировой фармацевтический рынок: состояние и тенденции / В. И. Глумсков // Эксперт. – 2007. – № 20. – С. 28–35. 7. Соловйов О. С. Стан та перспективи розвитку фармації України // Сьогодення та майбутнє фармації: тез. доп. всеукр. конгр., 16 – 19 кв. 2008 р., Харків / редкол: В. П. Черних, І. С. Гриценко, С. М. Коваленко та ін. – Х., 2008. – 224 с.